

Uniwersytet Wrocławski
Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii
Instytut Nauk Administracyjnych
Zakład Nauki Administracji
Studia Niestacjonarne Administracji
drugiego stopnia

Agnieszka Szelepajło

ADMINISTRACYJNOPRAWNA OCHRONA ZWIERZĄT
W POLSCE

Praca magisterska
napisana pod kierownictwem
dr Renaty Raszewskiej-Skałeckiej

Wrocław 2010

Spis treści

Wykaz skrótów	- 5
Wstęp	- 9
Rozdział I. Geneza i rozwój prawodawstwa w zakresie ochrony zwierząt	- 13
1. Etyczne podstawy ochrony zwierząt	- 13
2. Ochrona zwierząt w świetle ustawodawstwa polskiego	- 23
3. Ochrona zwierząt w świetle regulacji międzynarodowych	- 35
Rozdział II. Humanitarna ochrona zwierząt	- 44
1. Rozwój prawodawstwa w zakresie humanitarnej ochrony zwierząt w Polsce	- 44
2. Status prawny zwierząt	- 50
3. Obowiązek humanitarnego traktowania	- 59
4. Transport zwierząt	- 67
5. Uśmiercanie i ubój zwierząt	- 72
6. Doświadczenia naukowe na zwierzętach	- 78
Rozdział III. Użytkowa ochrona zwierząt	- 86
1. Ochrona zwierząt gospodarskich i domowych	- 86
2. Zwierzęta wykorzystywane do celów rozrywkowych i specjalnych	- 91
3. Ochrona zwierząt łownych	- 95
Rozdział IV. Ochrona gatunkowa zwierząt	- 105
1. Cele i rodzaje ochrony	- 105
2. Regulacje prawne gatunkowej ochrony zwierząt	- 109
3. Kwestia ogrodów zoologicznych i ośrodków rehabilitacji zwierząt	- 117

Rozdział V. Organizmy zmodyfikowane genetycznie	- 122
1. Kontrola GMO	- 122
2. Zwierzęta transgeniczne.....	- 132
Rozdział VI. Ochrona zwierząt w praktyce Schroniska dla bezdomnych zwierząt w Legnicy	- 139
1. Regulacje prawne dotyczące ochrony bezdomnych zwierząt.....	- 139
2. Podstawy prawne działania i funkcjonowania Schroniska dla bezdomnych zwierząt w Legnicy.....	- 148
Zakończenie.....	- 156
Wykaz literatury.....	- 159
Wykaz źródeł prawa.....	- 164
Wykaz tabel.....	- 169
Wykaz źródeł internetowych	- 170
Wykaz innych materiałów	- 172
Wykaz załączników	- 173

Wykaz skrótów

art.	-	artykuł,
DNA	-	kwasy deoksyrybonukleinowe (nośniki informacji genetycznej organizmów żywych),
Dz. U.	-	Dziennik Ustaw,
Dz. Urz.	-	Dziennik Urzędowy,
ETS	-	European Treaty Series,
EWG	-	Europejska Wspólnota Gospodarcza,
fr.	-	francuzi,
GMO	-	genetycznie modyfikowane organizmy,
itd.	-	i tak dalej,
itp.	-	i temu/tym podobne,
Konstytucja PRL	-	Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej uchwalona przez Sejm Ustawodawczy w dniu 22 lipca 1953 r. (Tekst jedn. Dz. U. z 1976 r., Nr 7, poz. 36 z późn. zm.),
Konstytucja RP	-	Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.),
k.c.	-	ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.),
k.p.a.	-	ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Tekst jedn. Dz. U. z 2000 r., Nr 98, poz. 1071 z późn. zm.),
k.w.	-	ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (Tekst jedn. Dz. U. z 2007 r., Nr 109, poz. 756),
lit.	-	litera,
łac.	-	łaciński,
m.in.	-	między innymi,
NIK	-	Najwyższa Izba Kontroli,
No.	-	numer,
np.	-	na przykład,
Nr	-	numer,
ONZ	-	Organizacja Narodów Zjednoczonych,
<i>op. cit.</i>	-	<i>opus citatum</i> (dzieło cytowane),

pkt	- punkt,
p.n.e.	- przed naszą erą,
por.	- porównaj,
poz.	- pozycja,
p.o.ś.	- ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Tekst jedn. Dz. U. z 2008 r., Nr 25, poz. 150 z późn. zm.),
późn. zm.	- późniejszymi zmianami,
pt.	- pod tytułem,
r.	- rok,
r.k.u.s.	- regulamin korzystania z usług Schroniska dla bezdomnych zwierząt w Legnicy z dnia 8 grudnia 2005 roku,
r.m.w.z.	- rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 stycznia 2004 r. w sprawie minimalnych warunków utrzymywania poszczególnych gatunków zwierząt wykorzystywanych do celów rozrywkowych, widowiskowych, filmowych, sportowych i specjalnych (Dz. U. Nr 16, poz. 166),
r.o.z.	- rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o ochronie zwierząt (Tekst jedn. Dz. U. z 1932 r., Nr 42, poz. 471 z późn. zm.),
r.w.b.z.	- rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 26 sierpnia 1998 r. w sprawie zasad i warunków wyłapywania bezdomnych zwierząt (Dz. U. Nr 116, poz. 753),
s.	- strona,
św.	- święty,
t.	- tom,
tj.	- to jest,
tzw.	- tak zwany,
ust.	- ustęp,
u.d.z.	- ustawa z dnia 21 stycznia 2005 r. o doświadczeniach na zwierzętach (Dz. U. z 2005 r., Nr 33, poz. 289 z późn. zm.),
u.h.r.z.	- ustawa z dnia 29 czerwca 2007 r. o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich (Dz. U. Nr 133, poz. 921 z późn. zm.),

- u.o.g.z. - ustawa z dnia 22 czerwca 2001 r. o organizmach genetycznie zmodyfikowanych (Tekst jedn. Dz. U. z 2007 r. Nr 36, poz. 233 z późn. zm.),
- u.o.p. - ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Tekst jedn. Dz. U. z 2009 r., Nr 151, poz. 1220),
- u.o.z. - ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (Tekst jedn. Dz. U. z 2003 r., Nr 106, poz. 1002 z późn. zm.),
- u.p.ł. - ustawa z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie (Tekst jedn. Dz. U. z 2005 r., Nr 127, poz. 1066 z późn. zm.),
- u.r.ś. - ustawa z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym (Tekst jedn. Dz. U. z 2009 r., Nr 189, poz. 1471),
- u.u.c.g. - ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Tekst jedn. Dz. U. z 2005 r., Nr 236, poz. 2008 z późn. zm.),
- u.z.z. - ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt (Dz. U. z 2008 r., Nr 213, poz.1342),
- vol. - volumen,
- WE - Wspólnota Europejska,
- zob. - zobacz,
- z.z.e.ł. - zbiór zasad etyki, tradycji i zwyczajów łowieckich, opracowany przez Komisję Etyki, Tradycji i Zwyczajów Łowieckich Naczelnej Rady Łowieckiej i przyjęty przez Naczelną Radę Łowiecką w dniu 6 czerwca 1992 roku,
- § - paragraf,
- % - procent.

Wstęp

„Relacje między ludźmi i zwierzętami zawsze miały i nadal mają charakter ambiwalentny: ludzie podziwiają zwierzęta, a jednocześnie boją się ich i zabijają. Ludzie stworzyli nowe rasy, a jednocześnie unicestwili całe gatunki. Potrafią czule odnosić się do domowych ulubieńców, a równocześnie zwierzęta gospodarskie traktować jak maszyny. Człowiek uznał zwierzęta za bogów, a jednocześnie zmuszał je do poniżających występów, aby utwierdzić w sobie przekonanie o swojej wyższości nad nimi”¹.

Człowiek często naraża zwierzęta na cierpienia tak w sferze fizycznej, jak i psychicznej. Niejednokrotnie spotkać się można z okrucieństwem wobec zwierząt, które podyktowane jest często bezmyślnością, czy też trzymaniem się utartych stereotypów na temat sposobu postępowania ze zwierzętami oraz ich pozycji w stosunku do człowieka. Z drugiej zaś strony nie można też dziwić się tworzeniu się swego rodzaju psychicznej więzi emocjonalnej między człowiekiem a zwierzęciem. Człowiek zajmować będzie jednak zawsze pozycję wyróżniającą go w tym układzie. „Ta wyjątkowa pozycja, jaką zapewnia człowiekowi funkcjonowanie intelektu, łączy się w relacjach ze środowiskiem naturalnym ze zdolnością rozeznawania wartościującego (aksjologicznego) i dokonywania w oparciu o nie, wyboru działania, oraz tworzenia i przestrzegania zasad (...)”².

Wobec tych głębszych refleksji istotną staje się rola prawa stanowionego. Należy bowiem zastanowić się czy przepisy prawne stwarzają warunki dla odpowiedniego traktowania zwierząt. Gdzie znajduje się granica między tym, co właściwe, a tym co niedopuszczalne?

Przedmiotem niniejszej pracy jest zatem przede wszystkim analiza aktualnych rozwiązań prawnych w Polsce związanych z ochroną zwierząt, z należytyym zasygnalizowaniem i odniesieniem do stanu rzeczywistego – częstych przypadków postępowania nie mieszczącego się w ramach akceptowalnych zachowań.

W związku z tym, że punktem wyjścia w niniejszej pracy jest przegląd obowiązujących przepisów prawnych, podstawową metodologią tu zastosowaną jest metoda analityczno-prawna. W pewnym jednak zakresie konieczne było wyjście poza analizę przepisów. W szczególności uzasadnione było odniesienie się do piśmiennictwa i poglądów doktrynalnych, a także wskazanie sytuacji natury praktycznej.

¹ N. J. Saunders, *Dusze zwierząt*, Warszawa 1996, s. 8.

² W. Drabik, *Lekarz i bioetyka ekologiczna*, <http://www.nil.org.pl/xml/oil/oil64/gazeta/numery/n2003/n200309/n20030910>.

Niniejsza praca składa się z sześciu rozdziałów, które podzielone na szczegółowe podrozdziały traktują o istniejących w obecnym stanie prawnym różnych rodzajach ochrony. Rodzaje te odnoszą się zwykle do odrębnych kategorii zwierząt wyróżnionych ze względu na cechy dla nich charakterystyczne, czy też pełnione przez nie funkcje. Analiza istniejących w prawodawstwie polskim regulacji oraz działań, jakie są podejmowane w Polsce w celu zapewnienia ochrony zwierzętom, pozwoli zobrazować jaka jest pozycja zwierząt w odniesieniu do wszelkich obszarów działalności człowieka.

Rozdział pierwszy został potraktowany przeze mnie jako swego rodzaju rdzeń dla podejmowanych w kolejnych częściach pracy rozważań. Rozpatrzenie podjętej problematyki wymaga bowiem odniesienia do zagadnień o charakterze ogólniejszym, bez których trudno byłoby wyjaśnić kwestie szczegółowe. Stąd też przed przystąpieniem do rozważań ściśle związanych z obowiązującym stanem prawnym, mającym charakter analizy obowiązujących przepisów prawnych, w pracy zostały podjęte kwestie natury ogólniejszej. W rozdziale tym opisuję kształtowanie się stosunku człowieka do zwierząt na przestrzeni wieków. Ten filozoficzno-historyczny fundament jest niezbędny dla zrozumienia przyczyn zjawisk i procesów mających miejsce obecnie³. Okazuje się również, że kwestie związane z ochroną zwierząt nie mogą być rozpatrywane bez nawiązania do sfery poglądów etycznych. Przed przejściem do sedna rozważań słusznym stało się także umiejscowienie ochrony zwierząt w obowiązującym dorobku prawnym. Przedstawienie prawodawstwa odnoszących się do ochrony zwierząt ma na celu usystematyzowanie materii wchodzącej w zakres niniejszej pracy.

Rozdział drugi stanowi już gruntowną analizę humanitarnej ochrony zwierząt. Jest to najobszerniejszy rozdział pracy. Znajduje to usprawiedliwienie w charakterze tejże ochrony, która niejako przenika pozostałe aspekty ochronne. Punktem wyjścia dla podjętych rozważań jest zdefiniowanie pojęcia zwierzęcia i określenie jego statusu prawnego. W kolejnych podrozdziałach mojej analizie podlegają kwestie szczególne, związane z humanitarnym postępowaniem człowieka wobec zwierząt, transportem, czy procesem uśmiercania i uboju zwierząt. Zagadnienia te w pewien sposób są wyjęte przed nawias działań ochronnych, dotyczą bowiem wszystkich zwierząt, bez względu na ich normatywne czy praktyczne klasyfikowanie.

W kolejnym, trzecim rozdziale opisuję szczegółowe zasady postępowania z wybranymi kategoriami zwierząt. Uwagę są kieruję w stronę przepisów prawnych

³ M. Gabriel-Węglowski, *Przestępstwa przeciwko humanitarnej ochronie zwierząt*, Toruń 2008, s. 14.

regulujących kwestie związane z postępowaniem wobec zwierząt gospodarskich, zwierząt przebywających z człowiekiem w jego najbliższym otoczeniu, określanych jako domowe, a także zwierząt wykorzystywanych do celów rozrywkowych i specjalnych. W tym miejscu przedstawiam również sytuację prawną zwierząt łownych.

Przedmiotem rozdziału czwartego jest analiza zabiegów podejmowanych w celu ocalenia od całkowitego wyginięcia cennych i rzadkich gatunków zwierząt. W obliczu gwałtownego nasilenia się w ostatnich latach wymierań wielu gatunków, koniecznym staje się objęcie ich specyficznym rodzajem ochrony. W rozdziale tym zwrócona została także uwaga na aspekt funkcjonowania ogrodów zoologicznych i ośrodków rehabilitacji zwierząt.

Rozdział piąty to z kolei charakterystyka istoty i zakresu genetycznej modyfikacji, jakiej wraz z postępem naukowo-badawczym zostały poddane organizmy zwierząt. W ramach tego rozdziału zostały ukazane również wątpliwości z jakimi zmagają się społeczeństwo, bowiem zajęcie jednoznacznego stanowiska w omawianej dziedzinie jest nadwyraz trudne.

Istotnie od pozostałych wyróżnia się natomiast rozdział szósty, który w całości poświęcony jest przybliżeniu praktycznego wymiaru ochrony zwierząt w Polsce. W rozdziale tym opisana została problematyka zapewnienia opieki bezdomnym zwierzętom z odniesieniem do praktyki funkcjonującego w Legnicy schroniska dla bezdomnych zwierząt.

Wyciągnięcie wniosków, które zostały nakreślone w zakończeniu pracy, możliwe było dzięki całościowemu spojrzeniu na poruszone zagadnienie przy jednoczesnym wzięciu pod uwagę poszczególnych problemów, omówionych w kolejnych rozdziałach pracy. Niezmiernie trudno jednak odnieść się do kwestii ochrony zwierząt w sposób kompleksowy, dlatego też jak wynika z tytułu niniejszej pracy, w głównej mierze skupiono się na wymiarze administracyjnoprawnym ochrony zwierząt, bez wdawania się w szczegóły dotyczące sfery cywilistycznej, czy karnoprawnej. Zamierzonym celem było przede wszystkim uchwycenie istoty problemu oraz pokazanie ogólnej sytuacji w dziedzinie ochrony zwierząt, a wdawanie się w szczegółową materię z zakresu prawa cywilnego, czy karnego doprowadziłoby do niepotrzebnego rozbudowania i zmniejszenia czytelności pracy.

Z uwagi na to, że niniejsza praca stanowi próbę usystematyzowania i ułożenia w przejrzysty schemat regulacji prawnych odnoszących się do ochrony zwierząt w Polsce, przy jej pisaniu konieczne było oparcie się głównie na aktualnie obowiązujących aktach prawnych. Kolejnym ważnym źródłem informacji były opracowania książkowe, artykuły z czasopism i materiały z konferencji o tematyce związanej z prawną ochroną zwierząt. Zauważyć przy tym należy, że literatura przedmiotu nie jest zbyt zasobna, a poszczególne publikacje traktują tematykę ochrony zwierząt raczej wycinkowo. Wobec takiego stanu

rzeczy słusznym wydaje się odniesienie do stanowiska M. Gabriel-Węglowskiego, że „podróż po terenie słabo opisanym rodzi zwiększone ryzyko postawienia fałszywego kroku”⁴. Niemniej jednak mam nadzieję, że dokonana przeze mnie analiza jak najrzetelniej zobrazuje sytuację ochrony zwierząt w obecnym stanie prawnym, a podjęte rozważania przyczynią się do głębszych przemyśleń na temat stosunku człowieka do zwierząt, co jest nieśmiałą myślą przewodnią niniejszej pracy.

⁴ M. Gabriel-Węglowski, *ibidem*, s. 17.